

Motywy i warunki powstawania oraz społeczne znaczenie projektów międzypokoleniowych w Niemczech¹

Słowa kluczowe: przemiany demograficzne, projekty międzypokoleniowe, zaangażowanie gmin na rzecz ludzi starych

1. Wprowadzenie

Najpóźniej od ukazania się w roku 2004 książki Franka Schirrmachera „Das Methusalem-Komplott” w niemieckim życiu publicznym są takie hasła jak „walka pokoleń” [Reimer Gronemeyer], „wojna pokoleń” [Hans Mohl] wszechobecne.

Także stale powracające debaty dotyczące podwyżki emerytur są w tym kontekście tematem drażliwym. Ale nie tylko sama troska o sprawiedliwość pokoleniową i obawa, że wyższe wydatki dla osób starszych umacniają zadłużenie państwa i że związany z tym ciężar będzie złożony na barki następnych pokoleń, poruszają ludzi. Stopniowo rośnie także świadomość problemu, że ludziom w mocno starzejących się społeczeństwach coraz bardziej będzie brakować elementarnych doświadczeń. Frank Schirrmacher [2004] – publicysta i jeden z wydawców FAZ (Frankfurter Allgemeinen Zeitung) opisuje ten stan rzeczy w następujący sposób: *Walki o podział w przyszłości będą się toczyć o emeryturę i miejsca w domach seniorów. Ale także o wiele więcej: o dostęp osób starszych do młodych ludzi w krajach takich jak Niemcy, w których ludzie nie tylko dłużej żyją, ale w których coraz mniej dzieci przychodzi na świat. Nowe doświadczenia, które z tego wynikają, staną się kosztownym zasobem.*

Taki obraz stosunków międzyludzkich w Niemczech ma realne podstawy: demograficzny proces starzenia się niemieckiego społeczeństwa postępuje w szybkim stopniu. Już w roku 2020 – według prognoz demografów – ponad 30% ludności będzie w wieku powyżej 60 lat. W powiązaniu z faktem, że pielęgnowanie starszych osób jest zarówno czasochłonne, jak i kosztowne, a więc przez to nie we wszystkich społecznych kontekstach możliwe do zrealizowania w odpowiedni sposób, oraz że

¹ W przełożeniu tekstu na j. polski uczestniczyła Iwona Uberman (Berlin).

wielu starym ludziom grozi osamotnienie, przedstawione perspektywy prowadzą do powstawania różnych konceptów dotyczących tego, jak można przygotować się na ten proces [Sackmann, Jonda, Reinhold, 2008].

W środkach masowego przekazu propagowane są stale zarówno przez polityków, jak i ze strony organizacji charytatywnych różne formy współżycia wielu pokoleń. W poniższym artykule przedstawione zostaną wybrane międzypokoleniowe projekty istniejące na płaszczyźnie gminnej. Dane opierają się przede wszystkim na własnych badaniach przeprowadzonych w formie wywiadów z burmistrzami miast w landach Nadrenia-Palatynat i Dolna Saksonia [Hradil/Jonda, 2004; Jonda, 2008] oraz odwołują się do wyników studium naukowego Roswithy Eisentraut [2007].

2. Tło powstania projektów międzypokoleniowych

W niemieckim społeczeństwie, tak jak w wielu innych społeczeństwach, następują od wielu lat dynamiczne przemiany. Głęboko sięgające zmiany widoczne są m. in. w statystykach demografów: już na początku lat 1990. co piąty Niemiec miał powyżej 60 lat; według prognoz, już przed rokiem 2030 co trzeci osiągnie ten wiek (tab. 1).

Tabela 1. Struktura wieku ludności w Niemczech łącznie prognozy do roku 2050

Rok	Ludność na koniec roku (w mln osób)	Rozkład wieku ludności (w %)			
		do 20 lat	21-59 lat	60 lat i więcej	
				Ogółem	80 i więcej
1990	79,8	23,2	57,9	20,4	3,8
2005	82,4	20,0	55,1	24,9	4,2
2010	82,0	18,3	55,4	26,2	5,2
2020	81,3	16,9	52,9	30,2	7,3
2030	79,7	16,6	47,6	35,8	7,9
2050	74,0	15,4	45,7	38,9	13,7

Źródło: Statistisches Bundesamt [2007: 42]; Statistisches Bundesamt [2006], 11. Koordinierte Bevölkerungsvorausrechnung, Variant 2 (Obergrenze der „mittleren Bevölkerung“)

Jednakże sam demograficzny rozwój charakteryzujący się malejącą liczbą urodzeń i dzięki wzrastającej oczekiwanej długości życia, rosnącą liczbą osób starszych, nie tłumaczy jeszcze w całości, dlaczego problem starzenia się społeczeństwa w Niemczech stwarza sytuacje, w których powstają konflikty. Należy tutaj uw-

zględnić także tendencje prowadzące do indywidualizacji i rozpadu środowiska społecznego. Także konieczna mobilność przestrzenna ludzi młodych i w średnim wieku, wynikająca z sytuacji istniejącej na rynku pracy w poszczególnych regionach, przyczynia się do zaostrzenia sytuacji. Z powodu faktu, że członków rodziny należących do różnych generacji dzieli od siebie często setki kilometrów, coraz mniej stosunków społecznych może rozgrywać się przede wszystkim w kręgu rodzinnym. Ludzie skazani są w przyszłości coraz bardziej na pozarodzinne konteksty. Konieczne jest więc umożliwienie współlistnienia różnopokoleniowego funkcjonującego poza rodziną.

W minionych latach w Niemczech powstały już liczne inicjatywy mające na celu polepszenie dialogu między różnymi pokoleniami. Można zauważyć, że impulsy prowadzące do międzypokoleniowych kooperacji pochodzą zarówno od państwa, jak i ze strony ugrupowań społecznych. Praktykowane są przy tym różne modele [Eisentraut, 2007]. Modele te można podzielić biorąc pod uwagę ich cel lub osoby, których dotyczą. Z jednej strony istnieją stosunki międzypokoleniowe, które zajmują się przede wszystkim wykonywaniem serwisowych czynności usługowych lub udzielaniem pomocy. Koncentrują się one poprzez to głównie na potrzebach (zaopatrzenie posiłkowe, pielęgnacja, pomoc w wykonywaniu prac domowych). Inny rodzaj stanowią projekty zajmujące się głównie wspólnym spędzaniem czasu „tylko dla przyjemności”.

Większość programów międzypokoleniowych można podzielić na trzy ogólne kategorie: 1. młodsze pokolenie wykonuje usługi dla starszego pokolenia, 2. starsi wykonują usługi dla młodszych, 3. młodzi i starsi wykonują wspólnie usługi dla otoczenia, a zatem dla społeczeństwa. Pojęcie „młodsze pokolenie” oznacza w tym wypadku zarówno młodzież i młodych dorosłych jak też tzw. średnie pokolenie, także jeśli to pokolenie – z reguły pracujące zawodowo – często rozporządza tylko ograniczonymi możliwościami czasowymi. Każda grupa wieku dysponuje własnym polem działania i może w różnym stopniu udzielać się w spotkaniach międzypokoleniowych.

Poszukiwanie nowych możliwości reagowania na skutki przemian demograficznych jest coraz bardziej widoczne również w gminach [Bertelsmann Stiftung, 2006; Eisentraut, 2007; Hradil/Jonda, 2004]. Często chodzi przy tym o swego rodzaju sprzężenie zwrotne: istnienie projektów międzypokoleniowych prowadzi do rozbudzenia zainteresowania wobec osób i ugrupowań w komunach biorących udział w tych projektach. Komunalne zainteresowanie dla międzypokoleniowych projektów prowadzi do wzmożonego zaangażowania obywateli. W ten sposób spektrum możliwości pracy między pokoleniami w wielu regionach nie tylko ulega rozszerzeniu tematycznemu, ale także niezwykle zwiększa swój zasięg oddziaływania.

3. Domy wielopokoleniowe jako forma reakcji na wymogi dzisiejszych czasów

Ważną rolę w popularyzowaniu idei międzypokoleniowego współistnienia odgrywa program rządowy dotyczący domów wielopokoleniowych, który został postanowiony w roku 2006 przez Ministerstwo do spraw Rodzin, Seniorów, Kobiet i Młodzieży i dzięki któremu temat współżycia młodych i starych nie tylko częściej znajdował się w centrum debat publicznych, ale także pobudził do działania władze gminne.

Początkowo zaplanowane zostało wybudowanie w Niemczech około 400 tzw. domów wielopokoleniowych. Ale już na początku roku 2008 piastująca urząd minister federalna Ursula von der Leyen ogłosiła, że w Niemczech powstało 500 domów wielopokoleniowych i wyjaśniła, że „w ten sposób osiągnęliśmy nasz cel i stworzyliśmy na terenie całych Niemiec sieć miejsc umożliwiających nową formę współżycia pokoleń.” [BMFSFJ, 2008].

Od udział w programie rządowym starało się ogólnie 1700 placówek i organizacji, z pośród których 500 zostało zaproszone do udziału w programie wielopokoleniowych domów. Często mogły one odwołać się do innych istniejących już w ich otoczeniu projektów. W styczniu 2008 zaangażowanych było wielu ludzi w różnym wieku przy realizacji w sumie ok. 8000 ofert dla mieszkańców wielopokoleniowych domów.

Tutaj ludzie znajdą coś, co w ich życiu codziennym nie zawsze jest oczywiste: obustronną wymianę między pokoleniami i konkretną pomoc w życiu codziennym. Domy tworzą regionalną sieć, która pomaga wszystkim i wszystkim przynosi korzyść: dzieciom, młodzieży i starszym, rodzinom, firmom, regionowi i krajowi, to ocena minister von der Leyen (<http://www.mehrgenerationenhaeser.de>).

Domy wielopokoleniowe są otwartym miejscem spotkań w czasie dnia, ożywiającym współżycie różnych pokoleń i oferującym usługi typu rodzinnego. Przez okres pięciu lat każdy dom otrzymuje rocznie 40.000 € z budżetu rządowego i ze środków Europejskiego Funduszu Socjalnego (EFS) przy Unii Europejskiej.

Podobne projekty powstają także w innych kontekstach, jak np. w ramach programu NAIS fundacji Bertelsmann (NAIS=„Neues Altern in der Stadt” [Nowe Starzenie się w Mieście]) czy też inicjatywy krajowej stojącej pod opieką prezydenta Horsta Köhlera pod nazwą „Niemcy. Kraj idei” („Deutschland. Land der Ideen”), która wyróżnia szczególne miejsca reprezentujące kulturalne, społeczne i naukowe idee oraz wizje Niemiec [Projektbüro, 2007].

Podsumowując, można powiedzieć, że wiele projektów i inicjatyw zajmuje się kompleksem tematycznym współistnienia pokoleń. Poniżej przedstawione zostaną dwa projekty z Halle, miasta w Dolnej Saksonii liczącego ponad 230.000 mieszkańców: Dom Wielopokoleniowy „Treff im Glauchaviertel” („Miejsce spotkań w dzielnicy Glaucha”) i Dom Pokoleń w fundacji Franckesche Stiftungen zu Halle.

3.1. Dom Wielopokoleniowy „Treff in Glauchaviertel”

Dom Wielopokoleniowy „Treff in Glauchaviertel” jest placówką należącą do powyżej przedstawionego programu rządowego „domów wielopokoleniowych” Ministerstwa do spraw Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży. Nie jest to miejsce wspólnego mieszkania różnych pokoleń, ale miejsce spotkań i możliwości. Są tutaj oferowane różnorodne aktywności, które w większości wypadków przeprowadzane są dzięki zaangażowanej pracy społecznej obywateli. Dzięki nim w domu wielopokoleniowym istnieje klub dla dzieci i młodzieży, gabinet komputerowy i kawiarnia. Na miejscu można nawiązać kontakt prowadzący do wymiany i pomocy w nauce, w których to celach można spotykać się w pomieszczeniach domu; tutaj także oferowane są kursy kreatywnego spędzania wolnego czasu, jak kursy tańca czy muzyczne dla różnych grup wiekowych (www.mgh-halle.de).

W ofercie programu znajdują się m.in. kursy komputerowe, kursy fotograficzne, pomoc przy pisaniu CV i ubieganiu się o miejsce pracy, majsterkowanie dla młodych i starych, porady i pośrednictwa, klub dla dzieci i młodzieży i kawiarnia. Przewidziana jest także okazyjna, krótkotrwała opieka nad dziećmi, aby rodzice mogli możliwie bezstresowo załatwić sprawunki. W projekcie biorą udział ludzie pracujący społecznie, praktykanci i studenci kierunków pedagogicznych [Mehrgenerationenhaus 2008].

3.2. Dom Pokoleń w fundacji Franckesche Stiftungen zu Halle. Projekt przyszłościowy na historycznym miejscu

Dom Pokoleń został otwarty w roku 2006 w kompleksie budynków o szczególnej historii: pod koniec XVII wieku niemiecki teolog i pedagog August Hermann Francke (1663-1727) rozpoczął naukę i pomoc socjalną dla dzieci z kręgu jego wiernych w Glaucha (dzisiaj jedna z dzielnic miejskich w Halle). Francke otworzył najpierw sierociniec, potem szkołę i budynek mieszkalny, warsztaty, ogródki i aptekę. W ciągu 50 lat urosło tak szkolne miasteczko, w którym do 2.500 osób żyło i pracowało nad projektem reformy społecznej zainspirowanej myślą chrześcijańską [Deutsch, 2008].

Tak jak za czasów Augusta Hermanna Francke przede wszystkim osierocone i opuszczone dzieci były tymi, którzy głównie potrzebowali pomocy. W dniu dzisiejszym rośnie liczba starszych, aktywnych, ale mimo wszystko potrzebujących pomocy pielęgnacyjnej ludzi, którzy poszukują w społeczeństwie właściwego „miejsca”. „Miejsca leżącego w środku życia, umożliwiającego komunikację sięgającą poza granice własnego pokolenia”. Dom Pokoleń na terenie kompleksu budynków Franckesche Stiftungen stał się takim miejscem. Jest to wyjątkowy w całym kraju, wskazujący kierunek przyszłości projekt modelowy na historycznym miejscu, w którym wzajemna odpowiedzialność za siebie różnych grup pokoleniowych stoi

w centrum zainteresowania i którego zasoby wykorzystywane są w celu osiągnięcia wzajemnych korzyści. W tym miejscu różne pokolenia spotykają się dobrowolnie w życiu codziennym. Wspólne dzielenie życia i pracy jest tu kluczem do wzajemnego zrozumienia i stworzenia więzi między członkami różnych pokoleń, umożliwiającymi zapobiegnięcie izolacji powstającej na skutek wieku lub pochodzenia społecznego.

Dom Pokoleń ze swoim opartym na ponadpokoleniowym i jednoczącym koncepcie jest częścią kulturalnych działań fundacji Franckesche Stiftungen, i obejmuje takie placówki jak szkoła podstawowa „Maria Montessori”, rodzinne centrum kompetencji do spraw wykształcenia i zdrowia oraz dom seniorów fundacji Paul-Riebeck-Stiftung zu Halle, łącząc w ten sposób współżycie wszystkich grup wieku. W tej formie – jako projekt modelowy – próbuje znaleźć rozwiązania dla najważniejszych społecznych trudności dnia dzisiejszego i wskazać nowe drogi współżycia międzypokoleniowego, których odkrycie jest koniecznością wywołaną przez zmiany demograficzne oraz szybko przebiegające procesy zmian w strukturze rodzinnej.

4. Motywy inicjowania projektów międzypokoleniowych i udziału lub zaangażowania w projektach tego rodzaju

Jak wykazują badania Roswithy Eisentraut, cechą charakterystyczną różnorodnych projektów umożliwiających spotkania międzypokoleniowe jest fakt, że są oferowane w określonym celu. [Eisentraut, 2007: 180ff.]. Oferty możliwości międzypokoleniowego spotkania się są albo wynikiem zapotrzebowania ze strony starszych lub młodszych „klientów” lub kręgu skupionego wokół danego odpowiedzialnego ośrodka albo kierują się zapewnieniami zawartych w deklaracjach politycznych lub też wręcz są reakcją na konkretny społeczną potrzebę. Chodzi przy tym zarówno o uznane organizacje jak i o raczej nowe formy organizacyjne, jak np. centrum wolontariuszy (agencje ochotników), które przejmują inicjatywę organizowania różnego typu akcji. Spośród form prawnych najczęściej spotykane są tutaj związek, fundacja lub organizacja użyteczności publicznej.

Projekty międzypokoleniowe są często najpierw wprowadzane na próbę. Istnieją trzy możliwe konstelacje spotkań między różnymi pokoleniami (Starsi/Młodzi; Starsi/Pokolenie Średnie; Pokolenie Średnie/Młodzi), przy czym projekty łączące starszych i młodszych przeważają. Do form projektów zaliczane są cotygoniowe, codwutygodniowe lub comiesięczne spotkania, kursy lub obozy, ale także spotkania ze specjalistami.

Spektrum motywacyjne osób biorących udział w projektach jest szerokie: najważniejszymi motywami dla inicjacji projektu w dziedzinie międzypokoleniowej jest potrzeba dalszego kształcenia się i chęć nawiązywania kontaktów, przy czym kształcenie nie jest rozumiane tu tylko jako zdobywanie nowej wiedzy, ale także

jako możliwość refleksowania własnych doświadczeń w sytuacji kontaktu z innymi. Pod pojęciem kontaktu rozumiane jest popieranie współzycia międzypokoleniowego poprzez stworzenie możliwości spotkań, zaakceptowanie różnic i okazywanie sobie szacunku. Do tego dochodzi jeszcze motyw prowadzący do rozładowania konfliktu między starszymi i młodszymi uczestnikami [Eisentraut, 2007: 204f.].

Do specjalnych zainteresowań ze strony organizatorów należą także motywy ekonomiczne. W przypadku licznych projektów możliwe jest często wystąpienie o wysokie dofinansowanie. W badaniach Roswithy Eisentraut motyw środków dofinansowania okazał się jednak zaskakująco nieistotny; większość osób prowadzących projekty starała się o to, aby poradzić sobie bez znacznego dofinansowania lub chciała otrzymać środki finansowe tylko w fazie przejściowej.

Najważniejszymi motywami udziału w projekcie są chęć uczestnictwa i chęć komunikowania się. Często są one formułowane wraz z pragnieniem dokonania czegoś pożytecznego dla ogółu. Z punktu widzenia realizacji osobistych celów, na pierwszym miejscu stoją zdobycie szczególnego profilu zawodowego i samorealizacja. Uczestnicy projektów podkreślają, że chcą swoje życie kształtować w sposób świadomy, przy czym bardzo ważne są dla nich ich własna inicjatywa i odpowiedzialność. Często także wymieniane są potrzeby nadrobienia braków naświetlane na podstawie dotychczasowego przebiegu własnego życia. Wielu uczestników projektów wierzy, że poprzez zaangażowanie w projekcie poradzą sobie aktualnym kryzysem życiowym [Eisentraut, 2007].

5. Skutki projektów międzypokoleniowych

Projekty międzypokoleniowe umożliwiają wypróbowanie nowych form międzygeneracyjnej kooperacji, jak również pozwalają, by dotychczasowe tradycyjne formy tej współpracy zostały zaadoptowane do nowych warunków życia.

Projekty międzypokoleniowe ułatwiają powstanie rodzinno podobnych więzi pomiędzy uczestnikami projektów. Wobec zmieniających się rodzinnych kontekstów wiele ludzi, szukając zastępczych więzi rodzinnych („Familienersatz“), znajduje je właśnie w projektach międzypokoleniowych. Tego typu projekty umożliwiają realizowanie potrzeby kontaktu z innym pokoleniem: Uczestnicy projektów budują w czasie spotkań międzypokoleniowych oierające się na zaufaniu rodzinno-podobne związki.

Rezultaty działalności projektów międzypokoleniowych można ocenić z trzech punktów widzenia: 1) z perspektywy inicjatorów i organizatorów projektu; 2) z perspektywy uczestników; 3) z perspektywy gminy i społeczności lokalnej.

5.1. Perspektywa inicjatorów projektów

Oceniając skutki z punktu widzenia inicjatorów i organizatorów projektu Roswitha Eisentraut rozróżnia między: 1) skutkami, które dotyczą organizatorów projektu lub struktury odpowiedzialnej organizacji, 2) skutkami dotyczącymi struktury projektu, 3) skutkami odnoszącymi się do treści projektu [Eisentraut, 2007]. Jeśli chodzi o skutki związane z organizatorami projektu, to relacjonują oni przede wszystkim o tworzeniu sieci inicjatyw i konkretnej perspektywie dla większości projektów, przy czym wzmożona publiczna uwaga skierowana na projekt przyczynia się do jego sukcesu. Wątpliwości dotyczą głównie zabezpieczenia finansowego przyszłej pracy przy projekcie, tak że w tym miejscu należy zwrócić uwagę, że międzypokoleniowe projekty nie przyczyniają się do finansowego zabezpieczenia ich organizatorów. Można także zauważyć skutki dotyczące struktury projektów. Trudności występują często szczególnie w związku z tworzeniem struktur kooperacyjnych dla pracy projektu. Częściowo brak zainteresowania instytucji kooperujących uniemożliwia sukces projektu. Organizatorzy oceniają natomiast pozytywnie tworzenie podstruktur pracy projektowej i możliwości rozszerzenia projektu. W przypadku niektórych projektów – by umożliwić osiągnięcie sukcesu projektu – grupa docelowa została bardziej sprezyzowana. Dodatkowo okazało się, że przy spotkaniach międzypokoleniowych często potrzebny jest moderator.

5.2. Perspektywa uczestników

Co się tyczy uczestników projektów, dzięki badaniom Roswithy Eisentraut można udowodnić, że w trakcie spotkań międzypokoleniowych mogą nie tylko zostać nawiązane nowe kontakty, ale że większość uczestników projektu ma wrażenie, że ich własne umiejętności i wiedza są korzystne dla innego pokolenia. W ten sposób potwierdza się spełnienie oczekiwanego uznania. Poza tym widoczne jest, że spotkania międzypokoleniowe umożliwiają wymianę doświadczeń, która prowadzi do dalszego rozwoju własnych kompetencji, tak że rośnie przy tym szansa samorealizacji. Jeśli z drugiej strony uwzględnić występujące od czasu do czasu rozczarowanie, okazuje się, że oczekiwanie wyrazów uznania może nie zostać zaspokojone, jeśli staranie nawiązania kontaktu nie jest interesujące dla innego pokolenia i dlatego powstać może uczucie, że własne zaangażowanie do niczego nie prowadzi. Jak wskazują wyraźnie wyniki badania, spotkania międzypokoleniowe mogą też przyczynić się do tego, aby zmniejszyć przesady i stereotypy lub skorygować negatywne doświadczenia.

Ważne jest, żeby biorącym udział w projekcie pokoleniom dać czas, aby zbliżyły się do siebie, gdyż przy regularnym kontakcie można rozwinąć sposoby wzajemnego postępowania ze sobą. Te formy postępowania wzbogacone o stopniowo zdobytą wiedzę dotyczącą zyciorysów poszczególnych uczestników mogą doprowadzić

do wzajemnego okazywania sobie szacunku mimo wszystkich różnic. Podsumowując, można stwierdzić, że tylko częściowo możliwe jest wykazanie, że poprzez projekty, stare formy międzypokoleniowego współżycia ulegają dopasowaniu do nowych realiów dnia dzisiejszego.

Najważniejszym osiągnięciem jest to, że uczestnicy projektu wchodzą przy spotkaniach w związki podobne do związków rodzinnych, opierających się na zaufaniu. Nierzadko też uczestnicy projektów rozwijają dodatkowe aktywności wychodzące poza początkowo zaplanowany zasięg międzypokoleniowego projektu.

5.3. Perspektywa samorządów gminnych i społeczności lokalnej

Wyczerpujące omówienie skutków projektów międzypokoleniowych dla samorządów gminnych i społeczności lokalnej wykraczałoby poza ustalone dla tego tekstu ramy. Ale przynajmniej na następujące aspekty należy zwrócić uwagę:

Polityka na rzecz ludzi starszych ma na płaszczyźnie gminy za zadanie zachowanie godności człowieka i jego jednostkowej osobowości w starości [BAGSO, 2000].

Jeżeli chodzi o zabezpieczenie materialne, to odpowiedzialne są różne ubezpieczenia (Rentenversicherung i Pflegeversicherung). Jeżeli ich zaangażowanie finansowe nie wystarcza, wówczas musi zadziałać system pomocy społecznej, finansowanej przez gminy. Jednakże wiele gmin w Niemczech zagrożone jest bankructwem.

Dlatego samodzielność życiowa sędziwych obywateli, którą zapewnia nie tylko przewidująca polityka mieszkaniowa, leży w interesie każdej gminy. Poszukuje się więc rozwiązań, dzięki którym pomoc dla ludzi starych byłaby jak najbardziej efektywna. W tym kontekście projekty międzypokoleniowe przy współdziałaniu gmin i – jeżeli to będzie konieczne – profesjonalnych służb socjalnych mogą przyczynić się do tego, by móc sytuację ludzi starych w gminach kształtować możliwie pozytywnie [Hradil/Jonda, 2004].

Zadaniem polityki jest stworzenie takich warunków ramowych, by umożliwić jak najdłużej samodzielne życie „we własnych czterech ścianach“ [BAGSO, 2000]. Projekty międzypokoleniowe mogą wnieść w to bardzo duży wkład.

6. Zakończenie

Znaczenie projektów międzypokoleniowych znajduje swoje odzwierciedlenie już w motywach będących „motorem napędowym“ przy planowaniu nowych projektów. Na pierwszy plan wysuwa się z reguły chęć zminimalizowania problemów społecznych, zarówno ludzi młodych, jak i starych. Z tym wiąże się zamiar inicjatorów projektów międzypokoleniowych, by podwyższyć jakość życia uczestni-

ków. Ten cel przyświeca również działalności gmin, które z reguły popierają działalność projektów międzypokoleniowych. Na szczególną uwagę zasługują tzw. Domy Wielopokoleniowe, które istnieją już w około 500 niemieckich gminach.

Literatura:

- BAGSO (Bundesarbeitsgemeinschaft der Senioren-Organisationen e.V.), 2000, *Ziele und Möglichkeiten kommunaler Seniorenpolitik - Zehn Thesen*, Opracowanie dostępne na stronie internetowej <http://mica2002.de/890.html> w dniu 30.03.2008
- Bertelsmann Stiftung, 2005, *Aktion Demographischer Wandel. Kommunen und Regionen im Demographischen Wandel – Bürgermeisterbefragung 2005. Langfassung der Auswertung mit allen Detailergebnissen*. Verlag Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, s.
- Bertelsmann Stiftung, 2006, *Demographie konkret – Seniorenpolitik in den Kommunen*. Verlag Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, s.
- BMFSFJ (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend), 2005, *Fünfter Bericht zur Lage der älteren Generation in der Bundesrepublik Deutschland. Potenziale des Alters in Wirtschaft und Gesellschaft. Der Beitrag älterer Menschen zum Zusammenhalt der Generationen. Bericht der Sachverständigenkommission*. BMFSFJ, Berlin
- BMFSFJ (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend), 2008, *Zielmarke erreicht: 500 Mehrgenerationenhäuser in ganz Deutschland*, Artykuł dostępny na stronie internetowej www.mehrgenerationenhaeuser.de/coremedia/generator/mgh/de/02__Aktuelles/Nachrichten/Mehrgenerationenh_C3_A4user_20sind_20der_20Renner.html w dniu 29.03.2008
- Deutsch, Michael, 2008, *Das Haus der Generationen in den Franckeschen Stiftungen ist ein bundesweit einmaliges Modellprojekt*. Tekst dostępny na stronie internetowej www.aha-alleshalle.de/index.php?option=com_content&task=view&id=624&Itemid=91
- Eisentraut R., 2007, *Intergenerationelle Projekte. Motivationen und Wirkungen*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 311 s.
- Gronemeyer R., 2004, *Kampf der Generationen*, Deutsche Verlagsanstalt, München, 255 s.
- Hradil, S./Jonda, B., 2004, *Folgen des demographischen Wandels aus der Sicht kommunaler und regionaler Entscheidungsträger. Ergebnisbericht der Regionalstudie Mainz*, Mainz,
- Jonda, B., 2008, *Bericht über die Bürgermeisterbefragung in Sachsen-Anhalt*, Halle (w przygotowaniu)
- Mehrgenerationenhaus Halle (Saale), 2008, *Was wir bieten*, Informacja dostępna na stronie internetowej www.mgh-halle.de/MGH-html/MGH-Was%20wir%20bieten.htm
- Projektbüro „Dialog der Generationen“, 2007, *Jahresbericht 2006*. Tekst dostępny na stronie internetowej

www.generationendialog.de/infomaterial/generationendialog_jahresbericht_2006.pdf w dniu 30.03.2008

Sackmann, R./Jonda, B./Reinhold, M. (red.), 2008, *Demographie als Herausforderung für den öffentlichen Sektor*. VS-Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 312 s.

Schirmacher, F. 2004, *Das Methusalem-Komplott*, Karl Blessing Verlag, München,

Statistisches Bundesamt, 2006, *Bevölkerung Deutschlands bis 2050 – Ergebnisse der 11. koordinierten Bevölkerungsvorausberechnung*, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden, 65 s.

Statistisches Bundesamt, 2007, *Statistisches Jahrbuch 2007 für die Bundesrepublik Deutschland*. Statistisches Bundesamt, Wiesbaden, 742 s.

Informacja o autorze:

Bernadette Jonda – dr n. filoz., pracownik naukowy w Instytucie Socjologii przy Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg (Niemcy), uczestniczy w projekcie badawczym „Przemiany demograficzne i rynek pracy sektora publicznego” w ramach tzw. *Szczególnego Obszaru Badawczego* SFB 580, [Sonderforschungsbereich 580] pt.: „Rozwój społeczny w warunkach transformacji systemowej. Dyskontynuacja, Tradycja, Tworzenie struktur“ utworzonym przez Uniwersytety w Jenie i w Halle (Niemcy). Szczególne zainteresowanie badawcze dotyczy przemian demograficznych, stosunków polsko-niemieckich, postawy młodzieży, skutki transformacji, relacje międzypokoleniowe, sytuacja na rynku pracy. Autorka publikacji min. z zakresu socjologii młodzieży, socjologii organizacji. Najważniejsze z nich to: *Młodzi Polacy i młodzi Niemcy w nowej Europie* (współautorka i współredaktor – Wyd. IFiS PAN, Warszawa 2005), *Demographie als Herausforderung für den öffentlichen Dienst [Demografia jako wyzwanie dla sektora publicznego]* (współautorka i współredaktor – VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2008).
e-mail: bernadette.jonda@soziologie.uni-halle.de